

ALBÍN Z GREIFENBERKA, JAN

(1529 – po 1599 Praha)

učitel u Sv. Michala na Novém Městě, novoměstský měšťan, písař desk zemských

---

1. iluminovaný zlomek s portrétem Jana Albína

1599, 70 let

iluminovaný zlomek z neznámého hudebního rukopisu, Praha, Národní muzeum – Historické muzeum, Sbírka oddělení starších českých dějin, inv. č. H2-6160. Foto: Olga Tlapáková.

kvašová malba na pergamenu, zlaceno | 85 × 55 mm | nesignováno

---

Doprovodné texty: *nahoře*: AETATIS SVE. 70; *nápisová tabulka pod portrétem*: 1.5.9.9. IOHANNES ALBINVS A GREIFENPERG; na zadní straně zlomku zbytky notace s fragmentem textu.

Malovaný portrét Jana Albína je zlomkem, který byl vyříznut z neznámého liturgického rukopisu. Kodikologický rozbor zlomku identifikuje typ rukopisu a jeho lokaci v knižním pergamenovém bloku: portrét pochází z hudebního rukopisu, které v této době vznikaly velice často pro potřeby literátských bratrstev sdružujících vzdělané měšťany; portrét byl umístěn v bordurové části folia. Jednoznačně lze vyloučit provenienci zlomku v souvislosti s dochovaným kompletem pětidílného graduálu (papírový rukopis), který se v souvislosti s působností Jana Albína nabízí, neboť byl určen pro potřeby literátského bratrstva při pražském chrámu sv. Michala v Opatovicích. Na jeho nákladu se totiž Jan Albín podílel v sedmdesátých letech 16. století, jak to ostatně připomíná latinský pamětní text a epigram s malovaným erbem v tenorovém svazku (Praha, NK XI B 1a, fol. 9r, 9v, 200r, 201r). Datovaný portrét vznikl až o dvě desetiletí později a není zcela vyloučeno, že pochází z nedochovaného jednohlasého graduálu opatovické provenience, jak to naznačují archivně doložené soupisy hudebních sbírek jiných literátských bratrstev, kde byly zastoupeny oba typy hudebních pramenů, vícehlasé i jednohlasé. Případně lze uvažovat i o týnské provenienci zlomku, neboť nákladem Jana Albína byla v roce 1595 obnovena kruchta Týnského chrámu na Starém Městě pražském. Shodné provenience je stolní zvonek z roku 1590 financovaný Albínem. Portrét prezentuje významného novoměstského měšťana v polopostavě s rukama opřeny o naznačený parapet, který je současně orámováním bordurové miniatury. Vážný pohled důstojného starce je upřen k potenciálnímu publiku, zatímco v rukou drží otevřenou knihu naznačující okamžik náhodného vyrušení z četby. Podobiznu Albína lze komparovat s téměř současnou portrétní medailí (datace: 1597), která byla vytvořena pravděpodobně podle shodného kresleného

prototypu, jak to naznačuje identické třičtvrtinové natočení hlavy včetně charakteristických detailů úpravy vlasů a vousu. Není zcela vyloučeno, že medaile mohla rovněž neznámému pražskému malíři posloužit za předlohu, kterou kompozičně upravil pro potřeby financovaného liturgického rukopisu. Taková portrétní praxe je doložena například v souvislosti s portréty Heřmana Varliča z Bubna, kdy medaile od Severina Brachmanna posloužila jako předloha pro skleněný okenní terč. Praxe je rovněž bohatě dokumentována i v jiném kontextu, konkrétně při malování cechovních znaků a symbolů do liturgických rukopisů podle cechovních typářů.

Konzervativní oděv starého muže, který sice nedbá na módu, nerezignoval však na osobní reprezentaci. Z oděvu vidíme naznačený kabátec zapínaný na řadu drobných, snad pozlacených knoflíčků, přes nějž je přehozen černý plášť s vysokým límcem. Na stranách límce jsou zřejmě naznačeny zlatené spony. Vpředu otevřené okružní se tvarem podřizuje dlouhému plnovousu. Na samém konci 16. století však už byl tento tvar okružní naprosto zastaralý a jeho použití svědčí o lhostejnosti k módním změnám. Účes s umně nakroucenými pramínky vlasů nad čelem a na skráních a nakadeřený vous svědčí o velké péči, kterou Albín svému zjevu věnoval. Množství prstenů zdůrazňuje zámožnost starého váženého muže.

Literatura: FABIAN 1908, s. 211–213; SRŠEŇ – TRMALOVÁ 2005, s. 58, č. kat. 3 (bibliografie)
 ŠÁROVCOVÁ 2011a, s. 97, č. kat. 34 (bibliografie).

---

2. portrétní medaile Jana Albína z Greifenberka

1597, 68 let

Praha, Uměleckoprůmyslové museum, inv. č. 12 211

Doprovodný text: AV: IAN ALBIN · Z · GREIFENBERKV · AETAT[IS]
 68 · 1597.; RV: SCIO QVOD SALVATOR MEVS VIVIT

Vyobrazení poskytuje jen velmi málo informací o oděvu. Účes i úprava vousu se zdají odpovídat módě konce 16. století, zatímco okružní není dosud spojené pod bradou, což odpovídá módním vzorům o několik desítek let starším. Pod okružím je naznačen vysoký límec kabátce zdobený snad prošíváním nebo portami.

Literatura: RHB 1, 70; *Rudolf II. a Praha*, 363, č. kat. V/120 (zde i starší literatura) uvádí chybně identifikovaný věk 58 let.

AQUILINAS, JAN

(též Vorličný; Hradec Králové – ca 1575 Praha Nové Město)

novoměstský měšťan, správce pražských vodovodů, pěstoval českou poezii

[1572]

Žaltář krále Davida, Praha: Jiří Melantrich, 1572, fol. Dd IIIa (na konci tisku před signetem). *Knihopis* 17557. Exemplář KNM 27 A 9.

dřevořez | 140 × 135 mm (štoček) | neznačeno

Doprovodné texty: *nápis nad dřevořezem*: IOHANNES AQVILINAS CIVIS NOVAE URBIS PRAGENSIS, SVPREmus Rector Aquaeductuum, S[acrae] C[aesareae] M[aiestatis] Inservitor, Author libri; *anděl držící štítek na řetízku s titulem básně*: DEVS CVM CRVCE DAT EVENTU[M]; *pod dřevořezem 3 elegická disticha Johanna Stigelia*:

Sicut amans hominum Deus est ita semper amantis

Sinceram patrio praestat amore fidem.

Non onus imponit maius mortalibus *curis*

Quam modus et iustus temporis ordo ferat.

Dum primo explorat trepidas *ex animo* mentes

Fert simul optato fine, doloris opem.

Originál básně pochází z tisku *Ioannis Stigellii Poematum*, Jena: Donatus Ritzenhayn u. Thomas Rebart 1566, fol. P3a, některá místa jsou přetištěna chybně, místo *curis* bylo původně *aegrīs*, místo *ex animo* bylo *examine*.

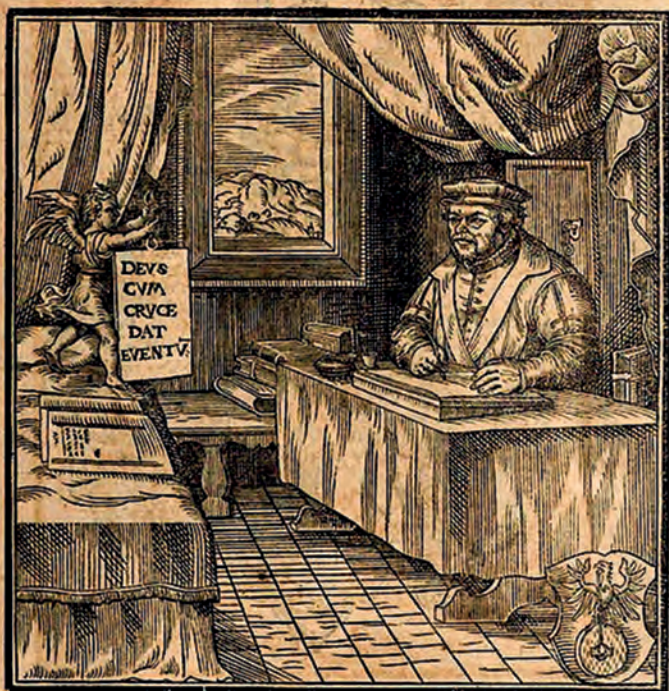
Skromněji obrazově vybavený tisk melantrišského Žaltáře foliového formátu prezentuje žánrově rozvedený portrét Jana Vorličného, který vystupuje jako překladatel a nakladatel knihy. Vorličný je situován do pracovny asociované knihami, psacím stolem s kalamářem a uzamykatelnou nástěnnou skříňkou. Vorličného identifikuje kromě latinského titulu charakteristický erb s motivem mlýnského kamene (žernov) a orlice. Dřevořez zachycuje autora při práci nad překladem žalmů ve chvíli, kdy je text zapisován na arch papíru dle předlohy. Pracovna je otevřena oknem do krajiny, zatímco ze stropu jsou spuštěny draperie závěsů.

Solidní, ale módně veskrze neaktuální oděv. Přes kabátec má Aquilinas oblečenou šubu, nebo snad plášť podle uherské módy, s krátkými balonovými rukávy zdobenými průstřihy sepnutými na knoflík a smyčku. Malinké okružní a biret odrážejí zálibu stárnoucího muže v oděvu z dob jeho mládí.

Literatura: POSPÍŠILOVÁ 1995, s. 2.

IOHANNES AQVILI-
NAS CIVIS NOVÆ VRBIS PRAGENSIS, SUPRE-
mus Rector Aquæductuum, S. C. M. Inferuitor,
Author libri.

*Sicut amans hominum Deus est ita semper amanti
Sinceram patrio præstat amore fidem.
Non onus imponit maius mortalibus curis
Quam modus & iustus temporis ordo ferat.
Dnm primo explorat trepidas ex animo mentes
Fert simul optato sine doloris open.*

BALBÍN ŠKORNICE Z VORLIČNÉ, JIŘÍ

(† 15. 3. 1589)

královéhradecký měšťan, člen městské rady a soukeník

1585; Rorátník Jana Kantora Vodňanského, Hradec Králové, Muzeum východních Čech, sign. Hr–11 (II A 11), fol. 1v, datace: 1585–1586.
kvašová malba na papíru | 470 × 315 mm (folio) | signováno: MK

Doprovodné texty: *po stranách postavy část letopočtu 1 a 5 [na apertuře 1585], nad erbem iniciály G[irzi] B[albin] Z W[orliczne] a iniciály MK; pod nimi český přípisek Josefa Košťála a Jana Křečka psaný alfabetou (!): Koztal Iosefous / Krzetzek Ioanneus, literáci na tomto chóru sv. Ducha v nejzadnější stolici. Dole: Girzi Balbin z Worliczne Cijsarzszy Rychtarz toho Roku.*

Balbínův úvodní portrét tvoří pandán k protějším portrétům Martina Cejpa z Peclínovce (fol. 2r). Oba reprezentovali v době vzniku liturgického rukopisu nejvýznamnější a nejváženější královéhradecké měšťany působící v městské radě. Struktura výzdoby rorátníku a pořadí kolekce portrétů reflektuje význam jednotlivých osob v kulturním prostoru města. Tyto celofigurové portréty, kterým je v rorátníku věnována největší pozornost, se odlišují černým orámováním, realizací krajinného prospektu se zídka včetně malovaného erbu. Ručně malované portréty královéhradeckých měšťanů v rorátníku reflektují okruh donátorů, kteří finančně podpořili vznik hudebního rukopisu. Samostatné celofigurové stojící podobizny jsou v takovém kontextu a měřítku jedinými dokumentovanými příklady takového pojetí portrétu v předbělohorské knižní malbě. Všechny portréty v rorátníku charakterizuje s výjimkou obměňovaného motivu hry rukou shodný postoj, který lze odvodit z hojně rozšířených grafických listů s podobiznami stojících humanistů a reformátorů. Balbína identifikuje vedle iniciál poměrně akcentovaný erb rodiny Balbínů z Vorličné. V odborné literatuře se opakovaně citují některé nepřesné informace ohledně atribuce písaře a malíře rorátníku. Nelze verifikovat informaci, že písařem a malířem rorátníku byl Jan Kantor Vodňanský, který je portrétován na jedné z iluminací. Je nezbytné vyloučit i zvažovanou účast chrudimského malíře Matouše Radouše, byť je to představa poutavá. Ručně malovaná výzdoba vykazuje zcela odlišný charakter a formální citění, než které je charakteristické pro malované epitafy chrudimské dílny Matouše Radouše.

Královéhradecký erbovní měšťan se zde prezentuje jako významný muž v luxusním oděvu doplněném o kord. Oděv je tvořen kabátcem zdobeným pravděpodobně stříbrnými knoflíčky, stříbrná je i spona opasku. Ke kabátci patří široké, bohatě vyvlačované kalhoty německého typu. Nohy kryjí černé

Gezi Dalbin z Montignur gij jayky Agellon ky Roka

*Koprad Toodess
 Agellon Toodess
 Agellon
 va zovna fup x of
 Doka fup x of
 Agellon Toodess
 1500/1501*

punčochy a nízké botky. Přes ramena je přehozen krátký plášť odpovídající tehdejší módě, který je podšitý světlou kožešinou. Ta zdobí i ohrnuté přednice a vysoký límec. Naproti tomu vpředu otevřené okružní se sice lépe hodilo k dlouhému plnovousu, z hlediska módní aktuálnosti však již v této době bylo za zenitem. Jako módní doplněk jsou zde použity rukavice, které Jiří Balbín drží v levé ruce, a šátek zvaný facalit v ruce pravé. Významné postavení zobrazovaného zdůrazňuje již zmíněný kord a také prsteny na levé ruce. Úprava vlasů do účesu zvaného „kolbe“ i baret byly v polovině 16. let 16. století již veskrze zastaralé.

Literatura: BLÁHA 2005, s. 14–19; *Repertorium* 2003, s. 537–538; ŠÁROVCOVÁ 2010, s. 434–435, č. kat. XIV/3 (bibliografie); ŠÁROVCOVÁ (v přípravě).